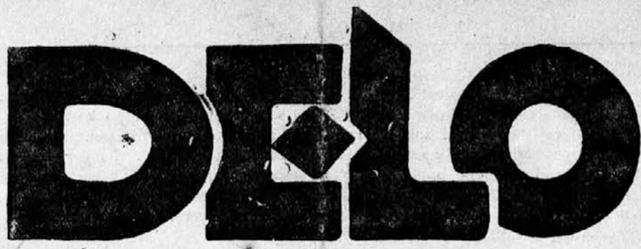

IZHAJA VSAK ČETRTEK

Table with subscription rates: Italia 10 Lir, Inozemstvo 20 Lir, etc.

Proletarski tisk je eno izmed naših orožij. Kdor ne prispeva za to orožje, je dezertar iz naših vrst.

Glasillo Komunistične stranke Italije

Trst, 12. avgusta 1926. — Leto VII. - Štev. 275.

SVARILLO

Prefekt Tržaške pokrajine

Upoštevač, da slovenski komunistični tednik 'Delo', ki se tiska v Trstu, v tiskarni Spazzal, katerega tehnika odgovorni urednik je Mokolet Vekoslav, pogosto prinaša lažnjive in tendenciozne vesti, ki lahko razburjajo duhove, z nevarnostjo za javni red, sledi ciljem, ki ne odgovarjajo principom države, ki bi jih moral javni tisk upoštevati:

Ker je imenovan list iz enih vzrokov zagrešil prestopke in bil zaplenjen že petnajstkrat (in sicer: šestkrat v tem letu);

upoštevač mnenje komisije 2. člena kraljevega dekreta 15. julija 1923 št. 3288 (spremenjenega v zakon 31. decembra 1925 št. 2309);

posvari v smislu in na podlagi členov 2 in 3 kr. dekreta 15. julija 1923 št. 3288, zakon 31. dec. 1925 št. 2309), odgovornega urednika slovenskega tednika 'Delo' Mokoleta Vekoslava.

Trst, 17. julija 1926. Za prefekta: ZANONATO.

Program Angleško-ruskega odbora in voditelji

Prihajajo ture, da se je sestel angleško-ruski odbor v Parizu.

Kakor je znano je bil zahteval, da se sestane ta odbor, Centralni sindikalni odbor Zveze S. S. R. R. je razumljivo, da je zahtevala naletela, v desnih laburističnih vrstah, na veliko nasprotje. Vzlic temu se je odbor sestel. To je treba šteti kot uspeh pritiska množic in predvsem ruskih, je to zmaga ljudstva. To imitve moramo razložit. Iz nekaterih razrednih delavskih plasti in tudi s strani stranke se je stavilo vprašanje: Angliški člani angleško-ruskega odbora s voditelji angleške splošne stavke. Kaj naj pomenijo komunisti, voditelji Sovjetske sindikalne centrale s takimi ljudmi? Kako morajo sedeti komunisti pri eni mizi z lomilci štrajka?

Z druge strani, od nekaterih plasteh prvotnih delavcev, ne popolnoma pod uplivom naše stranke, prihajajo pritožbe sledeče vsebine: Brez družega gre komunistom čast, da so ustanovili angleško-ruski odbor. Vendar bi bilo potrebno, da bi se držali s svojimi kritikami nasproti angleškimi voditeljem, bi prepričali izporedit. Ta način umevanja je zelo izrabljan s strani maksimalističnih voditeljev.

Prihajajo vseedno na naš naslov poročila, angleško-ruski odbor je sestavljen iz dveh odborov; na eni strani sindikalni voditelji angleških Trade Union. Eni izvajajo iz tega, da po krivdi angleških oportunističnih voditeljih ni moglo nič napraviti in pozabijo na množice, predlagajo likvidacijo organizacijskega aparata, sredstvo, s katerim se lahko približamo revolucionarnim množicam in o nim, ki se orientirajo proti revolucionarnemu razredu, obračajoč hrbet oportunistom. Druga stran predlaga v bistvu likvidacijo programa angleško-ruskega odbora, skuša prepričati, da se po bojnih izkušnjah dobi potrebni nauk množicam in da naj se opusti reformistov, katerih vpliv je treba uničiti.

Potrebno je vzeti v obzir, da ni bil Angleško-ruski odbor sestavljen kar enostavno zato ker Purcell n. pr. bi bil boljši od sindikalnih nemških, francoskih reformističnih voditeljev, pač pa zato: Angleški kapitalizem je prišel v tem času v periodo nevzdržljivega nadaljnjega propadanja. Iz tega izvira neprepričljivo nabiranje delavskih množic na levo. Pod pritiskom delavskih množic bodo morali angleški reformisti, ki niso ne boljši in ne slabši od drugih, ubrati pot od ostalih reformistov. Na svojem nadaljnjem potu na levo bodo množice s podporo in oporo revolucionarnih elementov postavili na vodstvo voditelje, ki bodo zmirlaj bolj odgovarjali njihovim zahtevam. Ta primer bo gotovo prepričljivo sledil tudi v drugih državah.

Ta je končna smer, ki je vodila in vodi še zmeraj komuniste. Ona ne sledi na osebem ocenjevanju gotovega števila voditeljev, pač pa na objektivnem ocenjevanju razmer, v katerih se razvija gibanje delavskega razreda posebno angleškega. Radi teh množic, ki se orientirajo na levo, vsled naraščanja je bil sestavljen angleško-ruski odbor.

Tukaj so vidni neposredni odnosi z vsi komunistično taktiko skupne bojne črte, z vsi taktiko boja revolucionarnega razreda za doseg mednarodne sindikalne enote. To ne odvija popolnoma nič na ocenjevanju osebnosti, ki plovejo na površini gibanja množic.

Torej, ostajajoč zvesti programu in namenom, se na ta način v resnici obvaruje Angleško-ruski odbor. Izgleda torej, da bi bili ml oportunisti, če bi radi formalnostnega upoštevanja rekli, da je splošno štrajkolomstvo delikt; če bi popustili s

kritikami nasproti voditeljem, ki so ga napravili, če ne bi pomagali množicam pridobiti z dogotkov pametnih naukov, prepričati reformiste in si izbrati vrednejše voditelje.

Bojazen, da so Rusi v slučaju, če ostanejo v angleško-ruski odbor, enako soodgovorni kakor Angleži, je smešna. Če bi komunisti dospeli na vodilna mesta močne delavske organizacije ob strani reformistov, ali bi radi tega dejstva prevzeli odgovornost oportunističnih akcij, napravljanih od drugih? Te odgovornosti bi nosili, če pristanejo in podpišejo oportunistične akcije reformistov; nikdar ne če sami napravijo tudi na tem mestu svojo revolucionarno dolžnost. Če nam je mogoče, ne samo od spodej, ampak tudi od zgoraj bojovati se v dobrobit enotnosti razrednega boja, ne bi napravili svoje dolžnosti, če ne bi množicam pomagali tudi od zgoraj smeriti na na pravo pot.

POLITIČNI PREGLED

Jugoslavija

Uzunovičeva vlada bo zopet nekaj dala k zahtevi po samoupravi in sicer: v notranjem ministruvju je obstojal oddelek za Slovenijo ki ga nameravajo ukiniti, pod pretvezo varčevanja. Vprašanje varčevanja ni pri tej zadevi na mestu. Več bi se prihranilo, če bi se ukinilo državno podtajništvo in notranjem ministruvju, ki je v rokah Radičevca Pernarja; s tem bi preprečila, da se ne bi Radič njegova rodbina posluževala posebnih ministrskih vagonov in avtomobilov za agitacijo.

Na zunaj izgleda kot da bi bilo vse mirno v tej državi. Ministri bi se radi v tej vročini kolikor toliko otresli skrbi, O korupciji se govori malo in je prešla na zadnje mesto, ker za državo ni toliko važna. Največjo skrb napravljajo sedaj vsem občinske volitve v Srbiji, V Belgradu se radikalni kavšajo med seboj, ker bi radi eden pred drugim prišli v ospredje. Jasno je namreč, da bi radikalni v slučaju cepitve svojih list doživeli popoln poraz. Vrši se vse polno shodov, Demokraci izražajo to na shodih ker so namreč napadeni po raznih krajih. Davidovič je na enem takšnem shodu dejal: 'Demokratske poslance ubijajo, pristaje prepetajo, kandidata terorizirajo. Vlada sistematično preganja demokrate, da bi na ta način dobila večino pri občinskih volitvah. Davidovič je našel vrsto slučajev nasilstev. Pravi, da se ne ve, kje je večji teror, ali v Sumadiji, ali v Macedoniji.

V državi vlada gospodarska kriza. Vse kaže, da Uzunovičeva vlada ni sposobna delati, kaj šele izvesti velikanski gospodarski načrt.

Nasproti komunistom nastopa vlada brezobzirno. Napravljajo se hišne preiskave. Tako so napravili na stanovanju bivšega komunističnega poslanca Koste Novakoviča preiskavo. Potem so ga aretirali. Vlada se boji, da bi komunisti predrl pri občinskih volitvah; 'v znak svobode', jih spravi pod ključ.

Življenje dveh revolucionarjev Sacco in Vanzettija odvisi od volje proletarcev.

Pred časom smo že poročali, da sta bila dva italijanska delavca v Ameriki obsojena na smrt (na električnem stolu). Zavržila ništa nič drugega kot to, da sta revolucionarja. Obdožena sta bila, da sta z namenom priti do denarja okradla in umorila nekega trgovca. To se je izkazalo za nerensko, kakor so gotove priče izpovedale, ki so se nahajale tam prisotni. Vse ni nič pomagalo: ker se je šlo za dva revolucionarca, morata biti obsojena.

Ze tedaj se je imela izvršiti smrtna obsodba nad njima, ali protest svetovnega delavstva je vso zadevo zavlekel, tako, da ni znala ameriškega vlada, kaj bi napravila. Ze štiri leta se nahajata po nedolžnem v zaporu. In je sodišče države Masachusit izreko unovči smrtno obsodbo.

Po vsem svetu je ta obsodba med delavstvom izvala protest. Svetovno delavstvo je na svojih sestankih odposlalo resolucije proti nečloveškem postopanju ameriškega vlada.

Upanje, da ne ostanejo ti protesti brezupni in, da se ta revolucionarja povrne zopet v svoje vrste.

Verski boji v Mehiki

Kapitalisti in feudalci si delajo špansko steno iz 'verske svobode'. Iz Mehike prihajajo poročila, da je vse delovanje rimske cerkve ustavljeno. Vsi duhovniki so zapustili svoja mesta, in nove naredbe so stopile v veljavo. Cerkve so v rokah ljudskih odborov, organiziranih s strani civilnih oblastí.

Na raznih krajih je oblast zasedla cerkve. Prišlo je do hudih spopadov med množice in vojaštvom.

NEMIRI NA SRBSKO-BOLGARSKI MEJI

Srbska vlada misli energično nastopiti proti Bolgarski, radi obmejnih sporov.

Feliks Dzeržinski

Dzeržinski je umrl. Njegov zadnji spodbudjalni govor ga je uničil. On, ki je vrgele po vseh ogenj svoje goreče duše, — je umrl, je izgubljen za vselej.

Kako je bil živ, miren, energičen na tribunah; Njegov govor ni bil govor pač pa klic razuma, in srca, klic neutrudljive volje bolešnega ustvarjanja. Vsaka številka je bila odmev te bolesti. Vsaka beseda je segla kot ojstra pušica v možgane sodrugov. Vsi so razumeli, da se nahajajo pred človekom, ki se je popolnoma udal stvari revolucije. On ni živel sam za se, Ni gledal v zrcalo zgodovine. Izkazal se je s svojim delom. Vse to njegovo delo, njegovo trpljenje, njegove rane, njegove težkoče nam pretresljivo kličejo, prepričujejo, hočejo pomoči, odbijajo, zahtevajo. Na lica mu je prišla nekaterikrat psebna rdečica in je takoj izginila. Odsev njegovih oči je bil mrzlčen, svetel se od notranjega ognja, in imel ob enem izraz trpljenja. Obraz je bil energično strog, revolucionarje borce, udanega do smrti; fanatičen obraz bi rekli filistri.

Ali kaj se dogodi? Njegove roke se zasučejo k srcu, beseda, ki ima po navadi utis skoraj eksaltirane skupne bolesti, pade, se zgubi v mrmrljanje. Male potne kapljice pokrijejo njegovo obličje. Saj je zmirlaj enak! smo si rekli, da se pomirimo. Ali notranji glas naznani: Obsojen, je izgubljen! Bolest nas napade. V skrbih radi zlih slutenj sem zapustil dvorano plenuma takoj po končanem govoru Dzeržinskega. Govorili so, da mu je slabo. In potem — telefonsko poročilo: 'Dzeržinski je mrtev.'

'Mrtev Dzeržinski?' Ali ste ga poznali, sodrugi in prijatelji?

Mi smo imeli dosti junakov in se dobi se veliko hrabrih v 'železni stoniji'. Ali Dzeržinski je bil edini junak svojim. Bil je revolucionjska glava; ni bila navadna človeška kri, ki je vrela po njegovih žilah. Teško si je predstavljati Dzeržinskega, kot spečega. Skoraj ni mogote predstavljati si ga mrtvega. Bil je goreti revolucionarni kres, odajajoč iskre, kot plamenica. Bil je nepremagljiv, kakor huda ura, zgal je vse z nasilno boleščjo. Kdo je videl Dzeržinskega (trudnega? Kdo ne delavca? Je izgledalo, da dela, se bori, gor, brez diha in miru. Takšna je bila njegova narava. 'Kadar jaz delam, dela vse telo' je rekel v svojem zadnjem govoru. Tše njegovo življenje je poteklo na takšen način.

Revolucija zahteva svoje žrtve. Dzeržinskega se je polastila popolnoma. Komaj na svobodi po dolgoletnem zaporu, ves zadovoljen se je vrgele v tok revolucionarnega gibanja 1. 1917. Brezobzirne s svojimi sovražniki, zmeraj na svojem mestu, dovrši svojo misljo in s trdno roko odbija napade.

Noči brez spanja. Trajna nemirnost. Neprerpana aktivnost. Skrajna pazljivost, odgovornost ogromna.

Niti senca počitka. Nikdar ni predstavljal del Dantona ali Marata. Preprost toliko, kolikor je mogoče biti. Stranka mu je bila dražja od vseh stvari na svetu. Za stranko je živel in umrl. Tako ostane Dzeržinski plemič brez madeža in brez straha, plemič komunizma, ki ne bode nikdar pozabljen.

Od Čeke k železnicam in ekonomskem delu, pri Centralnem odboru, med množico; povsod je bil poznan kot nepodkupljiv; ognjen, neizproven, čist kot kristal in natančen. Govoril je zmeraj resnično, strog proti sam sebi kakor nasproti drugim; kadar je bila potreba. Več kot nekaterikrat je povedal resnico, ki se ne bi nobenemu upal povedati. To pravico si je zaslužil z vsem življenjem revolucionarje borce, za kogar je bila revolucija vse: zrak, svetloba, toplota, ljubezen: življenje samo.

Kar ga je življalo, je bila brezkraina vera vstvarjajoče sile proletarskih množic. Napravljen iz enega kosa, je hodil Dzeržinski po svoji poti z izredno preprostostjo. Od tod njegov vpliv, njegova privlačna osebnost, udanost. Preizkušena pravičnost za stvar se je družila z njim, ki je bil posebno bogat človeškega razuma, ta strog voditelj Čeke je bil v resnici prepričevalna osebnost, izvršten sodrug za one, ki so hodili isto revolucionarno pot.

Pred kratkem si je vzel mesečni dopust. Ta dopust je obstojal v temu, da je študiral dan in noč položaj kovinarskih delavcev juna. Vrnil se je z dopusta bolj bolan. Za vsak neuspeh, tudi najmanjši, mu je bilo težko. Kadar se je spravil na delo, kakoršno si bodi, je pozabil na vse, tudi na samega sebe. Gorel je, enak bakljí, ki razsvetljuje pot veliki človečanski bodočnosti.

Za našo stranko, za enotnost, za diktaturo našega razreda, je živel in umrl ta človek. Kar smo za njim podedovali, je enotnost, skupno delo, ustvarjajoča akcija in boj. Pozdravljen brat! Naš dragi borec, pozdravljen.

Delavska šola

Socializacija žene

Silno absurden je tudi princip neložljivi vosti zakona, ki bija v obraz vsem biološkim in psihološkim zakonom narave. Ali je psiha človekova stalna? Ali se v teku časa nič ne spremeni? Ali pri sklepanju zakona ni možna pomota? Mesto, da bi se eventualnim pogreškom pri sklepanju zakonov ali medsebojni antipatiji odpomoglo z ločitvijo, se družba ločitvi odločno upira, ker ji ni mar za srečo posameznika in za zdrav zarod.

Zato vidimo zakone sedanjih dni, ki niso nič drugega nego forma, znanost, videz, brez vsake notranje vsebine in vrednosti; za kulisami, v domači intimnosti lahko opazimo največkrat medsebojno sovraštvo, prezir, zaničevanje — ali kar je najmanj — medsebojno hladno brezbržnost zakoncev. O lepi duševni in telesni harmoniji nikjer sledu.

To dejstvo je jasna priča o bankrotu naše sedanje družabne morale in kulture. Pravo nasprotje tej prisiljeni zakonski monogamiji je prostitucija. — t. j. žena postane last vsakega moža brez razlike — proti plačilu. Prostitucija ima svoje korenine mnogo globlje, kot se nam vidi pri površnem opazovanju; ni samo to podloga prostituciji, da radi ekonomskih ozirov spolno zrel mož ne more poročiti se — najgloblji vzrok je pač ta, da je v možu poligamni nagon močno razvit, nagon, ki stremi po spremembi pri spolnem obdobjanju. Zdravniki in seksualni etiki povdarjajo, da je prostitucija neobhodno potrebna prav v varstvo zakona in ravno to nam kaže, kako na trilih nogah stoji dandanašnja morala. — Prostitucija naj šteti zakon — t. j. vsak mož varuje svoje lastno ženo in zlorablja druge — t. j. prostitutke — to menim je največja karikaturna sedanjih razmer — največja ironija sedanje dobe. Treba je prostitutka da ostanejo čednostne žene in dekleta nedotaknjena — polovica žen se zlorablja, da ostane čednostna druga polovica.

Namen zakona je gospodarsko in socialno zasiguranje žene in matere, zato zahteva družba, da mož ženi in potomuštvu zagotovi gospodarsko in socialno oskrbo nepreklicno do konca življenja — potem šele postane njegova. Spolno obdobjanje izven zakona mu je zabranjeno; vsa vzgoja, pouk, čtivo itd. stremi za tem ciljem. Če torej mož neče podpisati zakonske pogodbe, se mu spolni užitek zabrani — ker poče plačati — t. j. prevzeti odgovornosti za eventualne posledice.

In tedaj stoji mož na razpotju; ali se poroči, ali gre k prostitutki, ki mu tudi nudi ljubezen proti plačilu. Zakon je prodaja žene za vse življenje proti enkratni obvezni — prostitutko pa se plačuje sproti. In vendar kakka razlika med obema po mnenju sedanje družbe! Zakon je namreč sedanjemu družabnemu obstoju neobhodno potreben, ker zasigura mater in otroka. Zato mu družba — t. j. cerkev in država priznajo vse privilegije in pravice; pri prostitutki pa mož ne prevzame nikake odgovornosti za eventualne posledice — zato jo je družba zavrgla.

Pri prostitutki mož ne išče pravega, činega in čistega ljubavnega užitka, temveč hoče zadostiti samo svojim najprimitivnejšim naravnim nagonom. Skoro isto je tudi v sedanjih zakonih, ki se ne sklenejo biološkim potom — t. j. iz ljubezni. Mož s spolnim obdobjanjem izvrši samo svojo dolžnost in zadosti obenem samemu sebi, neglede na to, ali žena živa ali ne. Na ta način pa sposobnost erotičnega občutja pri spolnem obdobjanju se pri ženi bolj in bolj stopi in v obeh slučajih to neobčutje s strani žene neugodno vpliva na moža in povzroča redukcijo spolnega (življenja) obdobjanja, oziroma ljubavnega življenja na najprimitivnejšo zadostitev nagonov brez vsake ekstaze in finese — povzroča posurovelost v spolnem življenju.

Med legalni zakon in prostitucijo se je zato vrinila neka tretja vrsta sožitja, takomenovano razmerje. Je to nekako namdomestilo za zakon, ki nastane, ako mož in žena hočeta sicer skupno živeti, a jima manjka ali volja ali kak drug pogoj za sklenitev legalnega zakona. Družba te vrste sožitja ne prizna, ga sicer trpi, dokler ostane brez posledic in ga koj prizna če se spremeni v legalni zakon. Toda tudi v razmerju se mož in žena redkokdaj povzpeta do resničnega, plemenitega in popolnega erotičnega užitka; mnenja in zbadanje družbe, bojazen medsebojne zgube, boj za obstanek itd. so faktorji, ki motijo mirno in sigurno erotično življenje v razmerju.

Današnja seksualna morala stremi za enim samim ciljem — da preskrbi mater in otroke. To je namreč za obstoj sedanjega družabnega reda neobhodno potrebno in zato je družba ravno na tem polju neizprosno stroga. Toda ravno radi te svoje strogosti onemogoči pretežni večini svojih članov spolno življenje. Nastanejo kaosi, nasprotja, ki se razvijajo približno takole:

Meščanska družba sloni gospodarsko na kapitalistični produkciji blaga. Čimbolj se ta kapitalistična produkcija razvija, tem večja je armada delavcev — proletarcev, ki pa največkrat niso v stanu pravzeti odgovornosti za oskrbo matere in otroka — in to tembolj, čimbolj raste pri njih omjka, ker v istem razmerju rastejo človekove zahteve do življenja in tembolj čuti odgovornost očetovstva, vzgoje in oskrbe otrok. Zato je umljivo, da raste procent neporočencev, zato se sklepajo razmerja, ki možu ne nalagajo nikakih obveznosti, zato raste število nezakonskih otrok, medtem ko pada število rojstev v legalnih zakonih. Seksualna morala bija tu obstoječemu družabnemu redu v obraz, ker onemogoča rojstva ali pa oskrbo zaroda.

Pa še v drugem oziru pride zakon v protislovje z interesi družin in sicer glede ohranitve plemena. Za ohranitev plemena — t. j. za potomstvo — je treba biološko zdravitve. Samo kreпки, telesno in duševno harmonično razviti individui bi smeli ali morali skrbeti za potomstvo, medtem ko bi se duševno in telesno šibkim, nerazvitim ljudem moralo zabraniti potomstvo. Samo biološko spolna združitve rodi krepke, zdrave potomce. Narava je modro uradila tako, da se duševni in telesno najbolj privlačujejo oni, ki se v zunanjosti in notranosti svoji najbolj izpopolnjujejo in življajo v harmonično enoto. In to srečno občutje dveh bitij, ki sta se našli in se zlivata v eno samo harmonično bitje, imenujemo ljubezen. Ljubezen je torej najboljša svetovalka k srečnemu zakonu in tudi najzanesljivejši prorok za zdrav zarod.

Sedanji meščanski zakon pa je gospodarski in ne biološki uredba, tu ne odločuje ljubezen — t. j. biološki moment, temveč denar, t. j. ekonomični moment. Dva, ki se biološko privlačujeta in imata torej vse pogoje za srečno sožitje v zakonu in zdrav zarod, največkrat radi materialnih težkoč ne moreta skleniti zakona, medtem ko premožen mož vsaka starost, naj bo še 'črko' izžit, še tak telesen ali duševno slabši, ali tudi obojen, lahko stopi v zakon z mladim, neizkušenim dekletom — in kakšno je življenje v teh zakonih, kljub izobilju — si lahko mislimo. Telesno in duševno harmonično se izpopolnjuječe dvojice pa trpe, ker nimajo sredstev, da bi si ustanovile lastno ognjišče — nimajo pač denarja. Onemu, ki ga ima, pa je vse na uslugo, vse na razpologo. V zakon se veževo ljudje, ki jih veže vse drugo kot ljubezen — in kakšni so potomci, če jih sploh imajo, nam kaže življenje.

Veda in vzgoja sta v tem oziru mnogo zakrivila — oni sta največ krivi temu socialnemu zlu. A dandanes že dviga ponosno svojo glavo iz sredine človešva spoznanje, da nobeno izmed obstoječih sožitij: ne legalni zakon, ne razmerje, ne prostitucija ne ustrezna ne svoji generativni ne svoji etični nalogi. Vse vodijo k degeneraciji, k fizični in psihični dekadenci človeštva in potomcev, k konfuzijam in katastrofam, ki ogrožajo obstoječi družabni red. Prepozno sklepanje zakonov, prisilna spolna zadržnost v času največje plodovitosti, pomanjkanje ljubezni v zakonu, kar je tako važen moment za zarod, zapostavljanje nezakonskih mater — vse to glasno priča o nevdružnosti sedanje seksualne morale.

Ko je enkrat ta zavest prodeja, so se začeli tudi poizkusi reformiranja, ki pa so seveda zamenkali re na papirju. Ženska emancipacija je videla rešitev iz te zagate v popolni enakopravnosti obeh spolov. Nastala so društva v zaščito nezakonskih mater in varstvo dojenčkov, vstali so razni sociologi z različnimi boljšimi ali slabšimi predlogi, od kojih naj navedemo samo onega od onega najtemeljitejših sociologov sedanjega časa — t. j. Mueller-Lyer, ki predlaga:

Vsako sožitje — legalno ali illegalno — mora imeti za podlogo, za predpogoj možno obveznost, da preskrbi mater in otroka v slučaju posledic spolnega obdobjanja. Če se mož odtegne tej dolžnosti, naj žena dobi alimentacije neposredno od države, ki naj se s svoje strani tozadevno zopet obrne do moža. Toda s tem se je Mueller-Lyer zopet povrnil k viru vsega zla — k ekonomičnemu momentu, ki vedno zadržujeta moža in ženo pri sklepanju zakona — njegov prodajni nikakor ne vodi izmed sedanjih dni, ker odpove tam, kjer je korenina vsega sedanjega socialnega zla — t. j. pri gospodarskem momentu. Treba bo torej iskati novih poti in sredstev.

Prisilna monogamija sedanje meščanske družbe in sedanja seksualna morala se prevrže, se izpremeni le tedaj, če se socializira tudi žena. Socializacija žene pa ni nič drugega nego uporaba socialnega principa kot na produktivnem, tako na generativnem in seksualnem polju. Pot do tja pelje skozi revolucijo.

Nikolaj Buharin.

Narodne manjine Jugoslavije

«Mi smo vrlo pogrešili, što 1918. nismo za uvek obračunali s tim narodnim manjinama».

PASIC.

Rekao u decembru 1925. na ministarskoj sjednici, a u javnosti iznio Stjepan Radić u «Domu» od 16. juna 1926.	
I. Uvod. Opći pregled.	
Po svome stanovništvu Jugoslavija je mnogonarodna država, a po svome režimu ona je jednonarodna-srpska, velikosrpska. Statistike Jugoslavije nisu najpouzdanije, ali se kritičkim uspoređenjem može doći do približno tačnih cifara. Jugoslavija broji okruglo 13 miliona stanovništva. Od toga su (okruglo):	
Srbi	4.900.000
Hrvati	3.100.000
Slovinci	950.000
Crnogorci	400.000
Bosanski muslimani	700.000
Makedonci	600.000
Albanci	450.000
Nijemci	600.000
Madžari	500.000
Rumunji i Kucovlasi	350.000
Turci i ostali	450.000
Ukupno	13.000.000

Iz ovog se pregleda vidi, da vladajuća nacija, srpska, sačinjava tek nešto više od 1/3 stanovništva (4,9 mil. od 13-37,9%). Treba naročito podvući, da su u Jugoslaviji zarobljene i ugnjetene ne samo manjine pojedinih nacija (Madžara, Nijemaca, Albanaca...), nego i cijeli narodi (hrvatski i crnogorski), kao i većina naroda slovenskog i makedonskog. Kad se uzme još u obzir, da Srbi ne naseljavaju centar države, nego samo istočnu polovinu — a i tu ne kompaktno —, i da u ekonomskom i kulturnom razviku stoji iza Slovenaca, Hrvata, Nijemaca i Madžara, onda je nesrazmjernost i brutalnost vladajućih odnosa još nepodnošljivija. Na srpskoj strani nema ni brojčane, ni ekonomske ni kulturne prevage. Hegemonija se drži jedino na bajunetama. Nije ona čudo, da se državna zgrada Jugoslavije trese od njenoga postanka.

Od 8 pokrajina Jugoslavije, Srbi sačinjavaju apsolutnu većinu samo u jednoj (90% u Srbiji) i relativnu većinu također u jednoj (40% u Bosni). U Vojvodini, Hrvatskoj-Slavoniji, Dalmaciji i Makedoniji ostaju Srbi daleko u manjini (5-20%). Kod parlamentarnih izbora dobivaju međutim srpske partije većinu poslanika. Od 315 poslanika otpada na srpske partije oko 205 (Srba ima 5 miliona) a na nesrpske partije 110 (i ako Nesrba ima 8 miliona). Do toga dolazi: 1. što srpske oblasti biraju više poslanika nego im prema broju stanovništva pripada; 2. što se u Makedoniji, Crnoj Gori, Vojvodini i Bosno-Hercegovini sprovodi nečujan teror i otvoreno falsificiranje izbornih rezultata u korist srpskih stranaka. Dosadašnji izbori u Jugoslaviji dali su sljedeće rezultate:

Radikalni:	Partije:
(1920. i sa albansko-turkskim poslanicima iz kedonije)	
Demokrati:	99 107 141
Pribičevići	99
Davidovići	37 51 21
(1920. zajedno)	87 37
Radić	49 70 67
Hrv. zajednica	11
(1923. i 1925. zajedno)	11
Korošec (Slovenija)	23 21 19
» (hr. pokrajine)	23
Spaho	26 18 13
Džemijet (Alb. i Turci)	14
Crnogorski federalisti	2 3
Nijemci	8 6
Srpski zemljoradnici	29 11 4
Slovenski kmetijeji	10 1 1
Komunisti	59
Socijaldemokrati	10 2
Razni	12 10 8

Ukupno . . . 419 315 315
Za centralistički Vidovdanski Ustav Glasovao je (29. juna 1921.) od 419 poslanika 223, dakle jedna prosta većina od 14 glasova. Ali je i ta, nevaljeficirana, većina dobijena samo tako da je vlada Pašić-Pribičević-Drasković kupila s jedne strane bosanske mistimane i slovenske kmetije, a s druge strane albansko-turkske poslanike iz Makedonije. To je bila ne samo negacija morala, već je stajalo i u izričitoj suprotnosti sa slovom Krfske Deklaracije, potpisane (juna 1917.) od Pašića u ime srpske vlade i od Trumbića u ime «Jugoslovenskog Odbora», i koja je odredjivala: da se ustav ima donijeti «većinom Srba, Hrvata i Slovenaca». Od 93 poslanika Hrvata, 83 su bojkotirali Konstituantu, a samo je 10 (i to izabranih na listi srpske demokratske stranke) glasovalo za ustav. Od 34 poslanika Slovenaca Konstituantu su napustili 23, a 11 je glasovalo za Ustav (i to 3 iz uvjerenja, a 8 kupljenih). Nijemci i Madžari (1.1 milion stanovništva) nisu za Konstituantu imali pravo glasa, a Makedonci (600.000) nisu ni tada ni poslije smjeli postaviti kandidatske listine. Godine 1925. kada je izbore vršila fašistička vlada Pašić-Pribičević, ona je dobila, uz teror i falsificiranje, 162 poslanika naprama 153 opozicije, ali je po broju dobivenih glasova (1.040.000) dobila manje od opozicije (1.360.000). Interesantan je pregled izbora po pokrajina-

ma. Rezultati za velikosrpski režim najpovoljniji izbora, iz g. 1925., izgledaju po pokrajinama ovako:

Pokrajina	Vlada	Opozicija	Ukupno
Hrvatska-Slavonija	22	46	68
Bosna-Hercegovina	21	27	48
Dalmacija	6	10	16
Slovenija	3	23	26
Vojvodina	24	10	34
Srbija	57	20	77
Makedonija	27	11	39
Crna Gora	2	5	7

I kad odbijemo mandate srpske opozicije (Davidovića i zemljoradnike) od mandata cjelokupne opozicije, ostaje i pak, da u Hrvatskoj-Slavoniji, Bosni-Hercegovini, Dalmaciji i Sloveniji imaju nesrpske opozicije stranke većinu. Srpske stranke dobile su, pored Srbije, većinu u Vojvodini i Makedoniji i to isključivo zbog obespravljenja tamošnjih nacionalnih manjina.

Za karakterisanje razlika u razviku naroda i pokrajina da spomenemo samo tri primjera. Od 13 gradova Jugoslavije, koji broje više od 25.000 stanovnika, samo 3 imaju većinu srpskog stanovništva. Od 10 najvećih banaka Jugoslavije samo 2 imaju sjedište u Beogradu (sa 110 mil. din. akcion. kapitala), 1 u Ljubljani (sa 37 1/2 m. d. akc. kap.), a 7 u Zagrebu (sa 513 m. d. akc. kapitala). Nepismenost iznosi u jugoistočnim oblastima do 20% više nego u sjeverozapadnim.

Ali se to u visoke škole u Zagrebu i Ljubljani zanemaruju i upropašćuju, a u Beogradu forsiraju. Kulturna društva srpska podupiru se šakom i kapom, a nesrpska se upravo proganjaju. Novac koji vlada ubide iz cijele države, daje se preko Narodne i Državne Hipotekarne Banke skoro isključivo srpskoj industriji, trgovini i bankama pa i pojedinaim «uplivnim» beogradskim porodicama i to uz kamate od 6%, dok inače kamatna stopa iznosi 15-25%. Mnogi tipovi sa beogradske čaršije živili su kroz godine od toga, da su pozajmljivali kod Narodne Banke uz 6%, pa onda davali dalje Nesrbima — a i Srbima u pokrajinama — uz 20 i 25%! Srpski gradovi dobivaju od vlade subvencije i kredite, nesrpski ništa ili skoro ništa.

Princip državne politike glasi: nesrpski krajevi plaćaju, a srpski troše. Dabome da troše u prvom redu ministri i njihova svojta, pa beogradska čaršija, viši oficirski kor i viša birokracija, a srpskom narodu ostaje vrlo malo; upravo: seljaštvu malo, a radništvu ni malo. Porezi su u Srbiji mnogo niži. Dva primjera. Jedno poduzeće (radnja), za koje se procijenjeno da donosi 1000 dinara plaća poreza u Srbiji 123,20 Dinara u Hrvatskoj i Vojvodini 435,50

Na 20 jutara zemlje plaća seljak poreza u Srbiji 87,74 Dinara u Hrvatskoj 482,36
Ali se i propisani već porezi vrlo nejednako ubiru, a još neravnopravnije troše. Slovenija, Hrvatska i Vojvodina plaćaju relativno 150% više poreza od Srbije. Putevi i željeznice grade se međutim samo prema specifičnim interesima pojačavanja srpskog imperijalizma. Beogradska vlada traži u tom istom cilju dapače i prenos teške željezne kao i kemijske industrije iz Slovenije i Hrvatske u Srbiju. Pa kako ipak uspijevaju vladajući kružgovi srpskog naroda, koji poput polipa isisavaju cijelu zemlju, da se održu na vlasti, i ako se mogu opirati samo na brojčano manji ako i ekonomski i kulturno nerazvijeniji dio zemlje? Samo potpuno organizovan nasilja! Izautra: pomoću vojske i ostalog državnog aparata; izvana: potporom zapadnoevropskog imperijalizma. Generalski štab, oficirski kor, diplomacija, visoka birokracija — potpuno su srpski. Od 106 aktivnih generala 105 su Srbi, 1 Crnogorac, Hrvat i Slovenac — nijedan, a o drugim narodima da i ne govorimo. Od poslanika u stranim državama imade 1 Hrvat, a ostalosu sve Srbi. Od ministarstava Srbi trajno drže najvažnija, predsjedništvo, unutarnje poslove i vojno, a vanjske poslove i finansije samo je kratko vrijeme držao jedan Hrvat, odnosno bosanski musliman.

U Vojvodini i Bosni za svih 8 godina postojanja Jugoslavije nije bilo općinskih izbora, a u Dalmaciji bili prvi put u maju one godine. Državni aparat sile i nasilja iznosi: 200.000 stajaće vojske, 100.000 žandarmije i 270.000 činovnika. Jugoslavija je tamnica naroda, kao što je nekada bila Austro-Ugarska Monarhija. Dvije trećine njenog stanovništva izvrgnuto je nacionalnom ugnjetovanju. Mnoge pokrajine pretvorene su u živi pakao. U najniži krug velikosrpskog pakla bačeni su Makedonci. Oni nemaju apsolutno nikakvih političkih ni kulturnih prava. Njihov je jezik zabranjen i imena moraju srbičizirati. Bujni kulturni život koji je se razvio od 1900—1912, potpuno je razoren. Albanci smiju govoriti svojim jezikom, ali škola na materinjem jeziku nemaju ni oni; a od trojih izbora oni su smjeli kandidirati samo kod dvojih. Madžari stoje tek malo bolje od Albanaca. Velikosrpski režim trajno onemogućava 500.000 Madžara da dobiju svoga zastupnika u parlamentu. Crna Gora je izbrisana, preimenovana u «zetsku oblast», njezina se istorija falsificira, a crnogorsko ime postoji ne. Parlamentarni zastupnici Nijemci, Rumunji i Turci pokie-

kli su pred nasiljem, ali za to njihovi narodi ne dobije ravnopravnosti. Prema bosanskim muslimanima provodi velikosrpski režim politiku biča i zobi. Hrvati i Slovenci, po nazivu države vladajuća nacija, nalaze se faktično u položaju «pokorenih i pripojenih plemena». I to kako u političkom, tako i u ekonomskom i u kulturnom pogledu. Naša daljnja, posebna, razmatranja, mi ćemo i početi od Hrvata i Slovenaca.

B. Delić.

Duševna lenoba ali duševni nered

V letošnji julijski številič «Zenskoga sveta» je Time Debeljak objavil nekaj spominov in svojih misli o prerano umrlem pesniku Srečku Kosovelu. V svojem kratkem spisu pove o rajnemu tudi sledeče: «Boril se je za novo preureditev družbe na delu in človeški ljubezni in skušal zagovarjati nujnost proletarske umetnosti. Kljub vsemu temu resnemu in nervingnemu delu zadnjih mesecev, sem prepričan, da bi bila to le prehodna doba kajti — da bi se Srečko opredelil in se zavzel za razredni boj kot svoje življensko nalogo, ne morem verjeti. Bil je preveč umetnik, morda zgolj umetnik in kot tak seveda večer socialist, ki se bo boril na strani ponižanih in razzaljenih a ohranil bo svojo svobodo vsekar.»

Knjige in revije gredo v svet in ljudje jih čitajo. Ako so knjige in revije slabo pisane, so čitatelji po njih slabo informirani. Popravki so torej potrebni. Zadnjič je bil F. P. ki je v «Edinosti» trdil, da razprave o razmerju med delom in kapitalom ne spadajo v gospodarstvo marveč na znanstveno polje etike in morale. Sedaj imamo gospoda Debeljaka, ki je prepričan, da se umetnik ne more «zavzeti» za razredni boj, da je pa kljub temu večer socialist. Obstoje torej tudi socialisti, ki ne ve za razredni boj. To je pač malomeščanski nestvor. Tak socialisti je z veseljem sprejel in celo povabiljen na čajne večere in damske žur-fikse. Zato ker ni nikomur škodljiv, nikomur koristen. Tak je socialist mnogih ljudi, ki so dobrega srca, nosijo dolge lase in pišejo verzice o lačnih otrokih in skorjici kruha v materinem žepu. Resničen umetnik je borec in od nekada velja, da ima vsak borec tudi idejo za katero se bori.

Time Debeljak spada med take, ki so prepričani, da je umetnost in da so umetniki nepristranski in prosti vseh duševnih sploh. Time Debeljak ni čital Danteja, ki je bil menda tudi umetnik, zato ne ve kako je pesnik Komedije obsodil take, ki niso imeli poguma, da bi se izrekli ne za boga ne za hudiča. Takemu umetniku bi se reklo po domače, da ni ne kropa ne voda. Kar pozna zgodovina velikih umetnikov, so bili vsi nad vse pristranski, subjektivni in najbolj zagriženi borci. Saj so bili bakljnosenci novih idej. Kaj je pesem brez ideje? Posoda prazna. Kaj je umetnik brez ideala, brez velikega socialnega ideala? Ali je pa sploh mogoče umotvor brez življenja, ki je izražen po ideji v pesmi, sliki, glazbi ali kipu?

Naposed dela gospod Debeljak Srečko Kosovelu veliko krivico. Mladi kraški pesnik si je izbral dve gesli. Prvo se glasi: Ne pritožujmo se nad dobo v kateri živimo, da je slaba. Če je slaba, smo zato tu, da jo zboljšamo. (Carlyle). Drugo se glasi: Življenje ni špekulacija ampak zakrament. Njegov ideal je ljubezen, njegovo čiščenje žrtvovanje (Wilde). Taka gesla si izbirajo samo borci, ki vedo kaj hočejo; Umetniki, ki ne pesnikujejo radi špekulacije marveč zato, da izvršijo svoje življensko nalogo, svoj zakrament. Da na tak način pomagajo ideji, ki so si jo darovali.

Seveda: Srečko Kosovel se ni «zavzemal za razredni boj. Ampak, gospod Debeljak, zakaj pišete o rečeh, ki so vam tuje. Kdo se pa zavzema za razredni boj. Razredni boj je tu. Družba, ki v njej živimo povzroča razredni boj, zato ker je sestavljena iz dveh razredov, ki sta prisiljena eden proti drugemu se boriti. Priznati ta razredni boj pomeni priznati Marksovo teorijo o zgodovinskem materijalizmu, pomeni priznati pravico proletariata ne do koščka boljšega kruha marveč do boja, do velikega boja, ki gre za tem, da sprejme proletariatske razredne in socialne vaje v svoje roke, da stopnjevaje ustvari socializem in tako odpravi razrede in razredni boj. To seveda se tuje. Kdo se pa zavzema za razredni boj, ampak je ideal, ki gre za tem, da z udejstvitvijo socializma odpravi razredni boj da odpravi gospodarsko in moralno pravico in možnost do izkoriščanja posameznika po posamezniku, naroda po narodu in da zagotovi pošeno življenje vsem, ki hočejo delati.

Tak ideal je pač vreden, da si ga umetnik osvoji in ni treba, da bi ga bilo zato sram. Srečko Kosovel ni bil sam, ki se je zasanjal v tako lepo bodočnost in njegova ideja o nujnosti proletarske umetnosti priča, da je fant, imel dobrot marksiistično podlago in da ni bil umetnik analfabet. Vsaka ideja je imela svoje umetnike, svoje glasnike. Proletarska ni brez njih. Ako tudi spregledamo tiste, ki so bili le dobrančni, humanitarni, imamo že lepo število umetnikov komunističnih in komunističnih borec. In skoro vsi spadajo med največje pisatelje, pesnike, slikarje in tudi glazbenike. Slovenci imamo Cankarja, ki se ga govsem zamenja skuša pretvoriti v nacionalista.

Ampak, moj namen ni, da bi zagovarjal mladega pokojnega pesnika, ki se z

govarja sam s svojo literarno zapuščino. Imel sem samo namen opozoriti naše čitatelje na način po katerem se še vedno govori o komunizmu, socializmu, razrednemu boju itd. Ni verjetno. Vse polno je še ljudi, ki si mislijo, da socializem je le dobrosrčnost in da je razredni boj sovražna iznajdba «delavskih hujšakačev».

Socializem je družabni in gospodarski sistem. Socializem ni vse kar bi kdo hotel. Marveč je nauk, ki uči nujnost proletarskega postanka in postanak nove višje družbe v kateri ne bo več razredov. Socialist je tisti, ki socialistične nauke in socialistično teorijo sprejme v celoti. Ni dovolj, da se kdo bori na strani ponižanih in razzaljenih. Treba je tudi, da ve kaj hoče potom svojega boja doseči. In ako hoče doseči odpravo današnje družbe, današnjega gospodarskega sistema in pomaga da se iz te družbe porodi edino to, kar se porodi more, socializem, tedaj šele sme dotičnik reči, da je socialist.

Ni ravno težavno to reč razumeti, vendar je potrebno, da se je človek oprime resno, da si jo osvoji, da jo asimilira zato, da bo sposoben jo drugim podajati v razumljivi obliki. Drugače vsiljuje človek drugim svoj duševni nered ali svoje intelektualno nesposobnost. No, Srečko Kosovel je proletarsko gibanje dobro proučil in ga doumel. Vedel je, da je vsak človek sad razmer v katerih živi in da so prazne fraze o umetnika svobodi udejstvovanja. Od tod njegova rečena globoko zamišljena vizija: «Iz belih vasi bele poti in vse te poti skozi moje srce». Vizija, ki se ni porodila na križišču kjer postajajo duševni lenobe in dvomljivci marveč v vrtincu bojnega viharja kamor ga je pahnila želja po zmagi ideala katerega se bo žrtvoval.

L. Z.

Zanimivosti MORSKI SVETILNIKI.

Ze Homer omenja svetilni ogenj in eno sedmih čutov sveta starega sveta je bil svetilnik na otoku Pharos pri Aleksandriji. Od rimskih svetilnikov je ostal še Herkulev stolp v la Coruna v Španiji. Obmorske države izdajajo vsako leto milijone in milijone za vzdrževanje svetilnikov. Kanal La Manche med Anglijo in Francijo ima nad 250 svetilnikov, ob severnem morju jih ima Nemčija približno ravnotoliko. V splošnem morajo biti vsi vhodni in pristanišča razsvetljeni. Potem istotako morske ožine, izlivni reki, pečine in pečeni nasipi. Seveda niso to vedno impozantni stolpi, kakor so n. pr. Corduan ob izlivu Gironde, Eddystone pred angleškim pristaniščem Plymouth, Bellrock na vzhodni obali Škotske, Heigoland v severnem morju, Rotersand ob izlivu Wesere, Hamsthholm pri Skagerraku, Dünkirchen, Calais, Gries-Nez in še mnogo drugih. Vsi ti so prava čudesa stavbene umetnosti. Postavljanje svetilnikov je mnogokrat združeno s silnimi težkocima, posebno konstrukcije temelja. Dostikrat ni na dotičnem mestu solidne podlage, postaviti ga morajo pesek in prigodi se, da morskii valovi v eni viharni noči razrušijo, kar je stalo leta trudopolnega dela. Eddystone je bil dvakrat porušen, po valovih in streli. L. 1881 je morje odneslo svetilnik Rotersand, ko se ni bil popolnoma gotov.

Kot čuvaj svetilnikov pridejo v poštev samo zanesljivi in neustrašeni možje. Dogodi se, da se svetilnik ohudem viharju pretrese. Čuvaj je odrezan od suhe zemlje in ob svetilniku je mogoče pristati le, kadar je morje mirno. Velika je njih odgovornost in majhna zanikernost je ladjam s stotinami potnikov lahko usodna. Nikdar ne sme biti brez luči, noč in dan mora čuvaj imeti odprte oči. Silno težka služba je to.

Najvažnejši del svetilnika je seveda svetilka z lečami, zrcali in kar se spada sem. Ne ve se natančno, s čim so v starih časih svetili. Ponejze so prizigali premog, ki je bil naložen v železnih košarah, toda ta luč ni bila daleč vidna. Danes uporabljajo električno luč, potem olje, petrolej in parafin. Toda ti viri luči bi ne zadostovali, ako bi ne bilo priprav za ojačenje svetlobe. To se vrši potom vzbočenih zrcal in leč. Posebnega pomena je iznajdba francoske fizika Fresnela, namreč žaromet, sestavljen ne iz ene leče, katere je predraga in težka, pač pa iz majhnih delov nabrušenega stekla. Druga važna naprava v svetilniku je ona, ki luč suče in vrtil, tako da jo more mornar tako razločiti od drugih stoječih luči ali zvezd.

Mornar navadno že preje ugleda v o blakih odsev luči svetilnika, kot pa luč samo in ni se že pravčasno po tem ravna. Ako se nahaja luč svetilnika recimo 15 metrov nad morsk gladino, opazevalčevo oko pa 4 in pol metra, potem bo v ugodnih okoliščinah ugledal luč svetilnika na 23 km daljave.

Tudi ameriški nebotičniki v nekaterih mestih služijo kot svetilniki. Stolp 250 m visokega Woolmorth-buildinga v Newyorku ponooči zablesti v morju luči. Mornarji opazijo to svetlobo na 200 km daljave.

Bankovci iz usnja

Kitajska je bila prva država, ki je misel kovati denar nadomestiti z bankovci uresničila. Prvi kitajski bankovci so bili iz usnja in se dandanes se v nekaterih krajih velike države plačuje z usnjem kot polnovrednim denarjem. Ti usnjeni bankovci imajo svojo zgodovino postanka. Cesar U-ti je bil nekoč v denarni stiski, zato je silil v svojega zakladnika, ki si izmislil kako sredstvo prti suši

blagajne. Takrat je veljal prepis za vse kneze, dvorjane in druge, da so si s kosom usnja pokrili obraz, kadar so stopili v katero cesarjevih soban. Zviti zakladnik jo je kmalu pogruantal. Izdal je ukaz, da se sme za sprejem uporabljati samo usnje jelenov iz cesarskih lovskih revij-

rjev. Takoj je nastalo silno povpraševanje po tem usnju, cena se je dvigala v neznašne višine, blagajna cesarjevega dvora se je pa polnila. Usnje cesarskih jelenov je polagoma zadobilo stalen kurz, povsod se je jemalo kot plačilno sredstvo in tako so nastali prvi bankovci.

Glasovi z dežele

Gornja Pivka

Po dolgem času se zopet oglašam. Pri nas so razmere delavcev in kmetov z vsakim dnevom slabše. Vedno večji davki, razne doklade in še povrh vsega tega vremenske nezgode; vse to tlačii že tako dovolj izmozanega proletarca. Zaslushek ne odgovarja današnjim razmeram, ker je vse drago. Pri nas so edini za službo v gozdu z lesom in prevažanjem tega. Gozdni delavci in vozniki, vse to uboga in gara, se trudi in peha za svoj borbni obstanek. Prevažanje lesa je združeno z veliko zbugo časa. Voznik gre z doma ob 10 uri zvečer in pride na mesto ob 5. uri zjutraj; se vrne v slučaju, da mu gre vse po sreči, ob 7. uri zvečer. Potem mora drugi nadaljevati to pot do parne žage v St. Peter, prva last vrtdke Mankoč, druga N. Domielja. Zaslushek se po daljavi od 70 do 200 lir. Gozdnii delavci, sekači in tesarji zaslužijo od 20 do 30 L. in to na akord, od zore do mraka. Živijo ob samih koruznih žgančih in kalni vodi. Ena glavnih napak naših gozdarjev je, da gredo ana skupina pred drugo, za vsak denar na delo. Največkrat gredo pod ceno in potem javkajo in tarnajo, da malo zaslužijo. Lastniki se seveda na tihem smejejo. Delavci in kmetje, podajmo si roke, združimo svoje moči, potem bo boljé! Pri nas je potrebna močna organizacija ali pa za druga, druga rešitve ni, zapomnite si. Sloga jači, nesloga tlačii!

Zelo bi bilo potrebno, da se naš list «Delo» razširi, ker je prepotrebno našemu delavcu in kmetu. Kapitalistična družba dela na to, da list bi ne prišel med naše revne ljudi, da ne bi razsvetlil našega proletarca, ker na ta način ga lažje izmožga in tepta. Osvoobodite delavce in kmetov je delo njih samih.

Gorenji Pivčan.

Senožete.

Pri nas se je v zadnjem času mairskaj pridruživlo; predvsem velja to glede odprave pivovarne «Adria». Najobčutnejše je zadelo ta izguba delavski in mali kmetijski živelj, kateri prvi je bil odvisen popolnoma, drugi pa deloma, od pilčega zasluzka v tovarni. Delavstvo se je sedaj v

precejšnji množini selilo za kruhom v tuje kraje. Mnogo jih je sveda tudi ostalo, ker ne dobe dela. Ti poslednji so čez potleže že še preživljajo ker so zaposleni kot dinarji pri kmetih. Pozimi bo šlo pa mnogo težje, ker takrat nimajo kmetje dosti dela in torej tudi ne rabijo razen lastnih domačih, še drugih delavcev.

Naj omenim še da me je zadnjič za nesla pot po opravo preko Potoč v Doljenjavo. Vozil sem se s koslom po občinski poti, kakor pravijo da je, a ne dolgo, zakaj stanje omenjene poti me je kmalu prisililo, da sem potoval peš. Ceravno znaš njena dolžina samo 3 km, je skoro gotovo, da bodo pretekla ša tri leta predno se bodo naši gospodje odločili, da jo spravijo v red. Za reči, ki so brez pomena za našega kmeta se brigajo, a dabi pomagali kakii prepotrebni stvari, tega ne.

Senožečan.

Sv. Križ pri Trstu

Dolgo časa ni nobene vesti iz naše vasi. Gotovo si mislite, da smo zajatili naše razredno mišljenje. Ali ni tako! Med nami tli iskra. Prenasamo vse z veliko lahkoto, ker vemo, da kar je na pesku zidanega, se prav lahko podere. Tudi pri nas je dosti zanikarnosti; napravilo bi se lahko kaj več kot se je napravilo do sedaj. Nekateri imajo trdno voljo, da vse, kar so si začrtali, tudi izpeljajo.

Sedaj je potrebno, da se združimo, kmet in delavec, ker edino v skupnem nastopu homo kaj dosegl. Kmet se ša ne zaveda, da je tudi on proletarec, ali bo prišel do spoznanja, ker delo, ki ga opravlja, da izhaja in da ne zaida v dolgove, ni nikdar poplačano s tem, kar izkupi pri prodaji svojih pridelkov. Potem tarnajo: ne moremo izhajati, bomo pustili vse in bomo šli raje v mesto. Ne pomisljijo pa, zakaj vse to, in odkod izvira. — Kmet ne sme pričakovati od družih, ker nobeden ne ve, kaj mora prestati, da ostane na tistem malem posestvu, da se preživlja.

Delavci, kmetje, edino v skupnem nastopu vam bo mogoče kaj doseči!

Mladinec.

Domače vesti

Zaplemba.

Št. 082-6875.
Kr. Prefektura tržiške pokrajine.
Po pregledu slovenskega komunističnega tednika «Delo» št. 275, z datumom 30. avgusta 1926.; upoštevajoč, da vsebuje članek «Zveza slovenskih učiteljskih društev razpuščena lažnjive in tendenziozne vesti glede postopanja oblasti, ki bi mogle razburiti duhove, z nevarnostjo za javni red; oziraje se na obstoječe postave glede tiska 3. člana občinske in deželne postav 4. februarja 1915. št. 148., odreja: zapleni se komunistični tednik «Delo» št. 275., z datumom 30. avgusta 1926. radi članka «Zveza učiteljskih društev razpuščena». Izvršitev te odredbe je poverjena kr. kvesturu v Trstu. Trst, 6. avgusta 1926. Prefekt: GASTI.

Korispodanca:

GORICA: Savin, to kar ti poprašuješ bilo je objavljeno 24. julija, št. 274.

Delavske zadruge v Trstu

Kje je vzrok, da Delavske zadruge ne odgovarjajo več svojemu prvotnemu namenu? Ze dolgo časa sem imel namen, da opišem delovanje Delavskih zadrug v Trstu. Velike let se poslužujem v magazinu, ki se nahaja v Via Roma št. 30. Kakor je većini članov znano, se tega magazina poslužuje malomeščanski razred in le v malem številu proletarci. Kje tiči pa vzrok za to? Nas reveže podcenjujejo, to vsak delavec takoj opazi. Dokler so dobili delavci tisto potrebo, ki bi jo morali dobiti pri svoji ustanovi, je bilo vse drugače. V slučaju, da se kdo pritoži radi krivice, se mu še posmehujejo, ko da bi milosti prosil. Jaz se poslužujem tega magazina že šest let in tako sem imel priliko videti na lastne oči razliko, ki se dela v potrebi nam delavcem in pa gospodi. Včasii pride delavci ali delavska žena. Ker pa ti velikokrat nimajo časa, pošljejo svojega otroka. V slučaju, da ni že no tri gospode, se mu postreže takoj; večinoma pa ga puste čakali. Ob sobotah, ko imajo dosti odjemalcev, po večini gospode, pustijo čakati reveže in posebno otroke po četr in tudi pol ure. Ta dan je na vrsti šunka za dame in gospode, kdo se bo ogrel za pol kila pašte, riža, za olje itd. Imel sem priliko opazovati ta cirkus, če je prišla fina dama s klubokom in posebej parfimirana; uslužbenci so bili takoj po koncu in se

klanjali z vsemi manjrami, kar jih ima na razpolago današnja družba.

Pri nakupovanju se damam vse razklada in pokaže, ali jim mogoče ugaja to ali ono blago. In končno, ko so damo postregli, je vse lepo povijejo in povežejo, če slučajno gospa sama odnese seboj. Po večini si pustijo na dom prineti. Revčem se pa da malo papirja, da se mora dobro paziti, da se po poti kaj ne zgubi; in to so Delavske zadruge? Jaz se temu ne čudim, ker poznam duševnost uslužbenev in vodstva posebej. Ze zdavnaj smo poročali, da ne odgovarjajo več svojemu namenu, ker pri vodstvu ni razredne zavednosti in pri uslužbenih povečini tudi ne.

Če bi Delavske zadruge imele še prvotno lice, bi se jih delavstvo ne izogibalo, ker pa več tega nimajo, se delavstvo vedno bolj oddaljuje, ker v današnjih zadrugah ne vidi kot bogoto. Star član.

Prijateljem „Dela“

Iz naših krajev se nam vrača list; ne vemo kje je vzrok, da se to dogaja. Dokler ni list od oblasti ustavljen ima vsak pravico tudi namj biti naročen. Ali vemo tudi mi